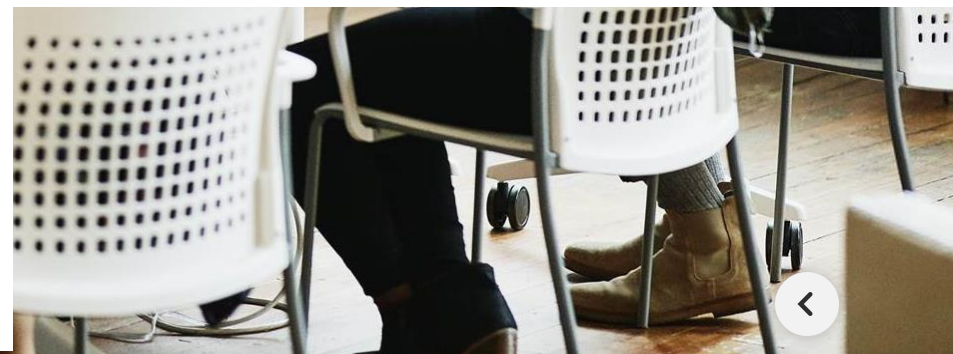

- ☰ Begeleidende brief
- ✓ Uw accountant
- 💬 Planning-en-controlcyclus
- 👤 De jaarstukken
- 🌐 Onze adviezen voor
- 👁️ Ontwikkelingen
- ↔️ PwC-team
- ✓ Inhoudsopgave

Morgen maak je samen Overdrachtsdocument nieuwe raadsleden

 Begeleidende brief Uw accountant Planning-en-controlcyclus De jaarstukken Onze adviezen voor Ontwikkelingen PwC-team Inhoudsopgave

Morgen maak je samen

Geacht raadslid,

Allereerst van harte gefeliciteerd met uw benoeming als raadslid! Als gekozen volksvertegenwoordiger vervult u een belangrijke rol in de lokale democratie. De komende tijd zal u door de griffie een inwerkprogramma aangeboden worden om u te verdiepen in uw rol en de instrumenten die u als lid van de gemeenteraad hebt. Vanuit uw controlerende rol is de accountant een van uw instrumenten. Jaarlijks controleren wij, als uw accountant, de verantwoording die het college van burgemeester en wethouders aflegt over het gevoerde beleid en de financiën: de jaarrekening.

Wij zijn door de gemeenteraad benoemd en daarmee ook accountant van en voor de raad. Vanuit die rol hebben wij de griffie gevraagd dit document op te nemen in uw inwerkprogramma. Uiteraard willen we ook graag persoonlijk met u kennismaken en zullen daarvoor via de griffier een afspraak maken met (een afvaardiging van) de raad. Dit overdrachtsdocument heeft tot doel om u:

- in positie te brengen om uw rol als raadslid goed te kunnen vervullen bij het vaststellen van de jaarrekening 2021, dat in mei/juni op de agenda staat;
- te informeren over wie uw accountant is en hoe u ons kunt bereiken;
- een naslagwerk voor latere momenten te verstrekken.

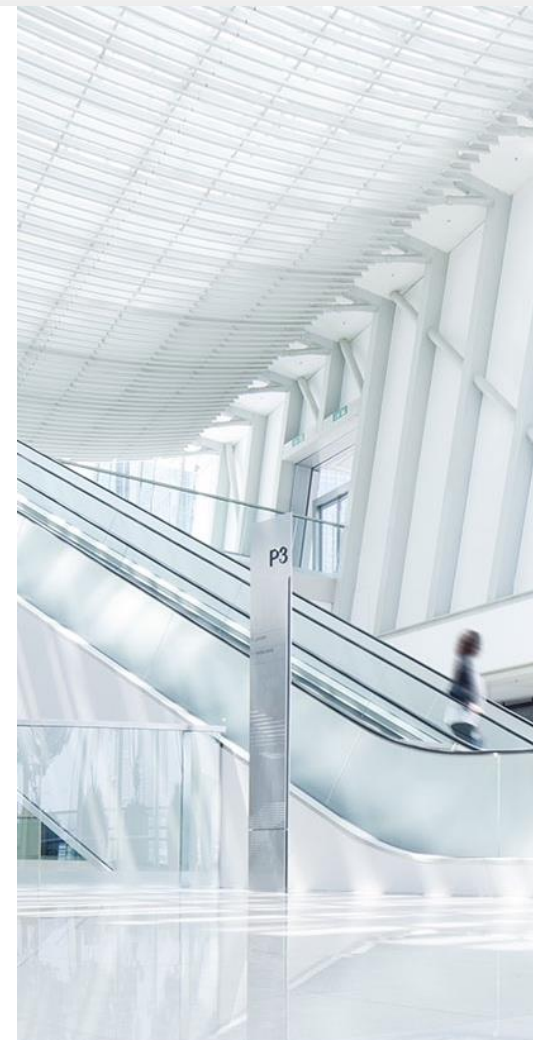
Wij hebben in dit overdrachtsdocument en onze introductie alleen de belangrijkste boodschappen opgenomen. Graag zijn wij bereid om een nadere toelichting te geven, dan wel op onderdelen verdieping aan te brengen. Mocht u hier behoefte aan hebben, dan kunt u dit bij de griffier aangeven. Voor nu wensen wij u, namens de voltallige sectorgroep Lokale Overheden, vooral veel plezier met het vervullen van uw rol als volksvertegenwoordiger!

Hoogachtend,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

drs. T.A.G. van Boxtel RA
senior director

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Boschdijktunnel 10, 5611 AG, Postbus 6365, 5600 HJ, Eindhoven
T: +31 (0) 88 792 00 20, F: +31 (0) 88 792 96 40, www.pwc.nl

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

☰ Begeleidende brief

☑ Uw accountant

Onze rol als uw accountant

Vragen voor de accountant

Producten van de accountant

💬 Planning-en-controlcyclus

👤 De jaarstukken

🌐 Onze adviezen voor

👁️ Ontwikkelingen

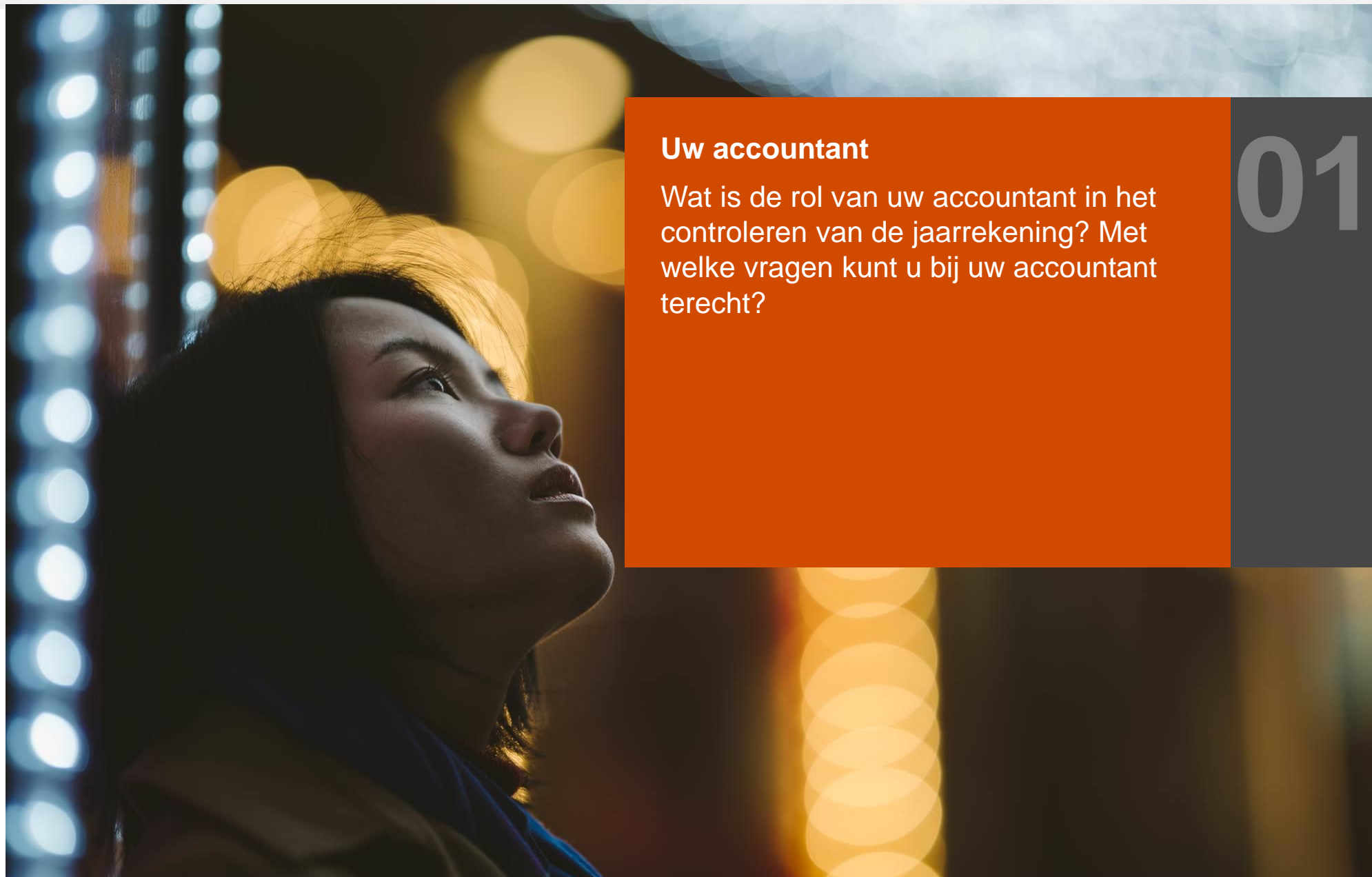
↔️ PwC-team

☑ Inhoudsopgave

Uw accountant

Wat is de rol van uw accountant in het controleren van de jaarrekening? Met welke vragen kunt u bij uw accountant terecht?

01

 Begeleidende brief Uw accountant **Onze rol als uw accountant** Vragen voor de accountant Producten van de accountant Planning-en-controlcyclus De jaarstukken Onze adviezen voor Ontwikkelingen PwC-team Inhoudsopgave

Onze rol als uw accountant

Uw rol bij de vaststelling van de jaarrekening

Als raadslid heb u een mooie en eervolle post. Cruciaal voor het functioneren van ons democratische stelsel.

Vanuit uw controlerende rol, staat jaarlijks de vaststelling van de jaarrekening op de raadsagenda. Wij, als uw accountant, ondersteunen u in uw controlerende rol en zorgen ervoor dat u zich daarbij vooral kunt richten op de (beleids)inhoud.

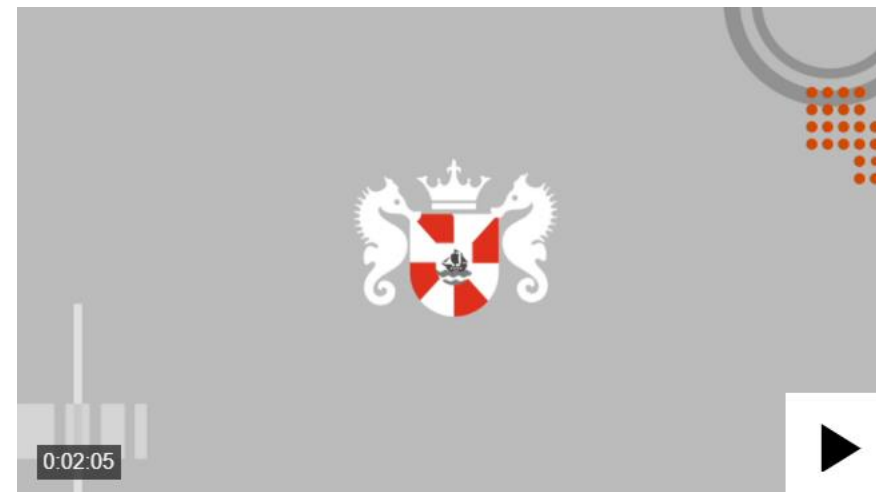
De kennis en ervaring die wij opdoen en opgedaan hebben bij gemeenten delen we graag met de gemeenteraad, waardoor u uw werk beter kunt doen. Bent u al voorbereid op de jaarrekening? Bekijk hiernaast de 'Factchecker voor de raad'.

Bijdragen aan het vertrouwen

Accountants zijn niet alleen 'factcheckers' voor de gemeenteraad. Vertrouwen verbindt (lokale) overheden, bedrijven, organisaties en inwoners. Maar vertrouwen is niet te koop. Het wordt verdiend met elke interactie in relaties en door te werken aan oplossingen. "Zekerheid geven bij de jaarrekening is de kern van het werk van accountants", stelt PwC-partner Martine Koedijk. "Zodat raadsleden, inwoners en andere belanghebbenden erop kunnen vertrouwen dat de cijfers kloppen. Om *decharge* te kunnen verlenen, om te kunnen beoordelen wat is gerealiseerd en wat niet, om bij te kunnen sturen".

Het is te mager om bij de bijdrage van accountants aan het vertrouwen alleen te wijzen op de controleverklaring. Naast de rol van factchecker voor de gemeenteraad, adviseren accountants vanuit hun onafhankelijke rol ook over de kwaliteit van de interne beheersing en de kwaliteit van de verslaggeving. "Daarmee brengen zij een gemeenteraad 'in positie' op hun kaderstellende en controlerende taak", duidt Koedijk.

Lees verder in het [blog](#) van Martine Koedijk

Podcastserie Breed perspectief op lokale overheden

Lokale overheden hebben een fundamentele rol rond maatschappelijke thema's die ertoe doen. Denk aan de woningcrisis, de energietransitie, de jeugdzorg, maar ook de uitvoering van specifieke regelingen. Dit vraagt veel van de organisatie en de processen. Lokale overheden willen belangrijke ambities en doelstellingen realiseren en tegelijkertijd voorkomen dat overheidsgeld op een niet-doelmatige manier wordt ingezet. Het college en de raad hebben behoefte aan helderheid en houvast. Goede interne beheersing, verslaggeving en controle zijn daarbij cruciaal.

In onze [podcastserie](#) bespreken wij samen met diverse stakeholders, vanuit hun eigen perspectief diverse thema's:
Aflevering 1: [Belang van interne beheersing](#)
Aflevering 2: [Kwaliteit van de verantwoording](#)
Aflevering 3: [Kwaliteit van de accountantscontrole](#)

 Begeleidende brief Uw accountant

Onze rol als uw accountant

Vragen voor de accountant

Producten van de accountant

 Planning-en-controlcyclus De jaarstukken Onze adviezen voor Ontwikkelingen PwC-team Inhoudsopgave

Waar kunt u met uw vragen terecht?

Met welke vragen kunt u bij ons terecht?

Vanuit onze rol als accountant, ondersteunen wij gemeenteraden. Lees ons antwoord op de [vier meest gestelde vragen over het werk van de accountant](#). Daarnaast hebben wij expertise op vele gebieden. Hebt u een vraag die wij vanuit onze natuurlijke adviesfunctie kunnen beantwoorden, of een andere vraag (zie hieronder), neemt u dan contact met ons op.

Wij hebben voor u handige links verzameld die snel achtergrondinformatie kunnen geven over relevante onderwerpen gericht op de gemeentefinanciën:

- [Dashboard gemeentelijke begroting kengetallen](#)
- Dashboard [waarstaatjegemeente.nl](#)
- Onlinemagazine [binnenlandsbestuur](#)
- PwC-sectorpagina [lokale overheid](#)
- [Benchmark gemeenten 2022](#)
- Kennisinstituut [coelo](#)

Aanbestedingen/staatsteun

Heeft u (juridisch) advies nodig?

Belastingen

Vragen over belastingen?

Cybersecurity en privacy

Heeft u vragen over de inrichting van uw informatiebeveiliging?

Energietransitie

Vragen over de inrichting en realisatie van warmtenetten, windmolens en zonneparken?

Jaarrekening en verslaggeving

Heeft u vragen over bijv. P&C-cyclus, risicomanagement of het budgetrecht van de raad?

Samenwerkingsverbanden

Vragen over de inrichting (governance) van deze samenwerkingsverbanden?

Begeleidende brief

Uw accountant

Onze rol als uw accountant

Vragen voor de accountant

Producten van de accountant

Planning-en-controlcyclus

De jaarstukken

Onze adviezen voor

Ontwikkelingen

PwC-team

Inhoudsopgave

Producten van de accountant

Als accountant ondersteunen wij u in uw kaderstellende en controlerende rol

Dit doen wij als volgt:

Ondersteuning in uw kaderstellende rol

- Op uw verzoek vanuit onze financiële kennis meelesen in kaderstellende (financiële) documenten (nota's, verordeningen enz.).
- Op uw verzoek delen van 'verwonderpunten' bij uw begroting: dit stelt u in staat de juiste vragen aan het college van burgemeester en wethouders te stellen.
- Verdiepende workshops op een inhoudelijk thema om u daarmee te ondersteunen duidelijke, uitvoerbare en controleerbare kaders te stellen.

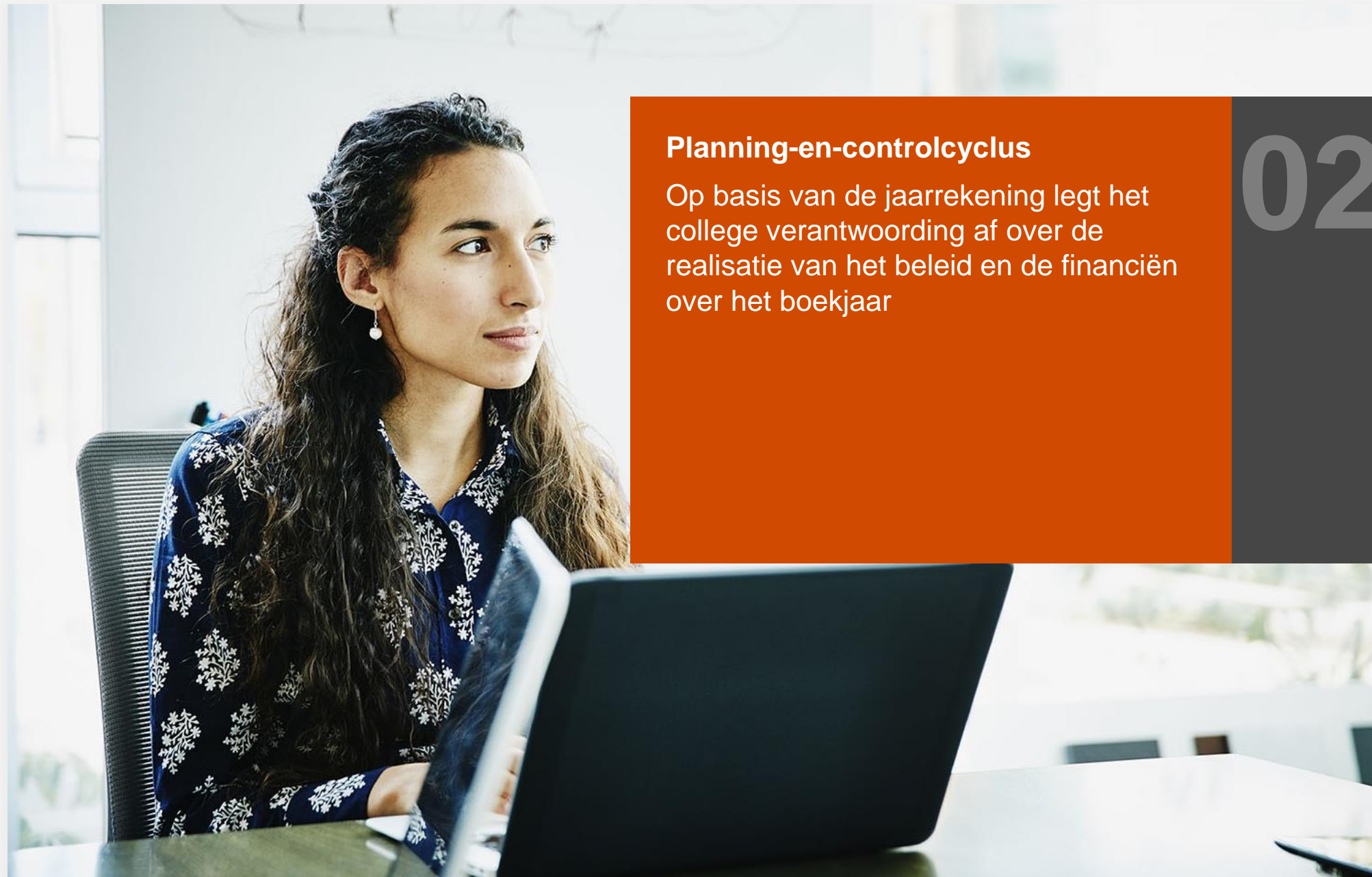
Ondersteuning in uw controlerende rol

- Controleren van uw jaarstukken.
- Adviezen op het gebied van interne beheersing en financiële beheersing naar aanleiding van de controle.
- U kunt jaarlijks speerpunten meegeven voor de controle van de jaarrekening.
- Via de producten van onze controle (zie hiernaast).

De producten van de accountantscontrole
Gedurende de controle ontvangt u de volgende producten van uw accountant

Product accountantscontrole	Inhoud
<i>Controleplan (of auditplan)</i>	Risicoanalyse, controleaanpak, inschatting frauderisico
<i>Rapportage interim-bevindingen (of managementletter)</i>	Bevindingen en adviezen ten aanzien van de interne beheersing – gericht aan het college
<i>Bestuursbrief (of boardletter)</i>	Samenvatting van de bestuurlijk relevante punten uit de managementletter – gericht aan de gemeenteraad
<i>Accountantsverslag</i>	Bevindingen en adviezen naar aanleiding van de jaarrekeningcontrole – gericht aan de gemeenteraad
<i>Controleverklaring</i>	Ons oordeel over de getrouwheid en rechtmatigheid van uw jaarrekening

- Begeleidende brief
- Uw accountant
- Planning-en-controlcyclus**
- Inrichting P&C
- De jaarstukken
- Onze adviezen voor
- Ontwikkelingen
- PwC-team
- Inhoudsopgave

Planning-en-controlcyclus

Op basis van de jaarrekening legt het college verantwoording af over de realisatie van het beleid en de financiën over het boekjaar

02

- Begeleidende brief
- Uw accountant
- Planning-en-controlcyclus

Inrichting P&C

- De jaarstukken
- Onze adviezen voor
- Ontwikkelingen
- PwC-team
- Inhoudsopgave

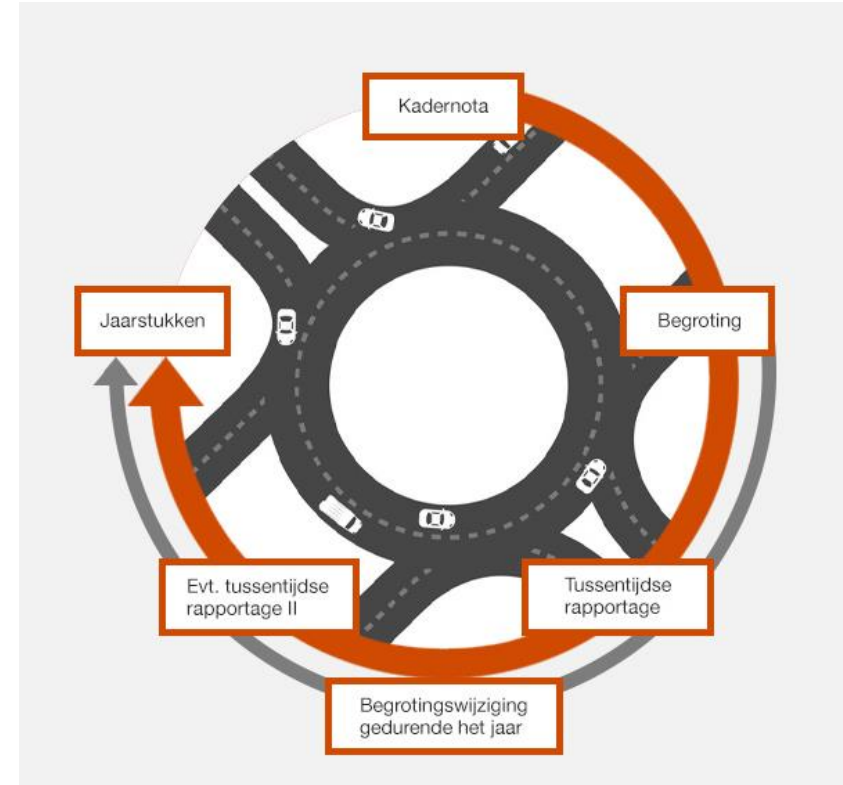
Inrichting van de Planning-en-controlcyclus

De gemeenteraad stelt jaarlijks in de kadernota op hoofdlijnen de beleidsdoelstellingen en de financiële kaders vast die vervolgens worden uitgewerkt in de begroting. Het politieke debat over de kadernota en de begroting is uiteraard bepalend voor de vraag hoe het beleid voor het komend jaar er uiteindelijk uit komt te zien en waar het geld aan wordt besteed. Uw kaderstellende rol krijgt hierbij concreet vorm.

Het is natuurlijk, in het kader van uw controlerende taak, ook belangrijk om terug te kijken of de afgesproken doelstellingen worden gerealiseerd binnen de financiële afspraken. Het college legt hierover verantwoording af, in tussentijdse rapportages gedurende het jaar en na afloop van het jaar in de jaarstukken (het jaarverslag en de jaarrekening). De jaarstukken zijn daarmee de spiegel van de begroting. De uitkomsten van het jaarrekeningdebat vormen weer de input voor het beleid (de kadernota en de begroting) van de komende jaren. Samen heet dit de planning-en-controlcyclus (P&C-cyclus) van de gemeente.

Link naar de blogs met vijf adviezen voor raadsleden

- [Kadernota](#)
- [Begroting](#)
- [Tussentijdse rapportages](#)
- [Managementletter en boardletter](#)
- [Jaarrekening](#)

- Begeleidende brief
- Uw accountant
- Planning-en-controlcyclus
- De jaarstukken**
 - Jaarverslag en jaarrekening
 - Wat staat er in het jaarverslag?
 - Wat staat er in de jaarrekening?
 - Wet- en regelgeving
- Onze adviezen voor
- Ontwikkelingen
- PwC-team
- Inhoudsopgave

De jaarstukken

Uit welke onderdelen bestaan de jaarstukken en wat is het doel van deze stukken?

In dit hoofdstuk werken we de belangrijkste onderwerpen van de jaarstukken uit.

03

Begeleidende brief

Uw accountant

Planning-en-controlcyclus

De jaarstukken

Jaarverslag en jaarrekening

Wat staat er in het jaarverslag?

Wat staat er in de jaarrekening?

Wet- en regelgeving

Onze adviezen voor

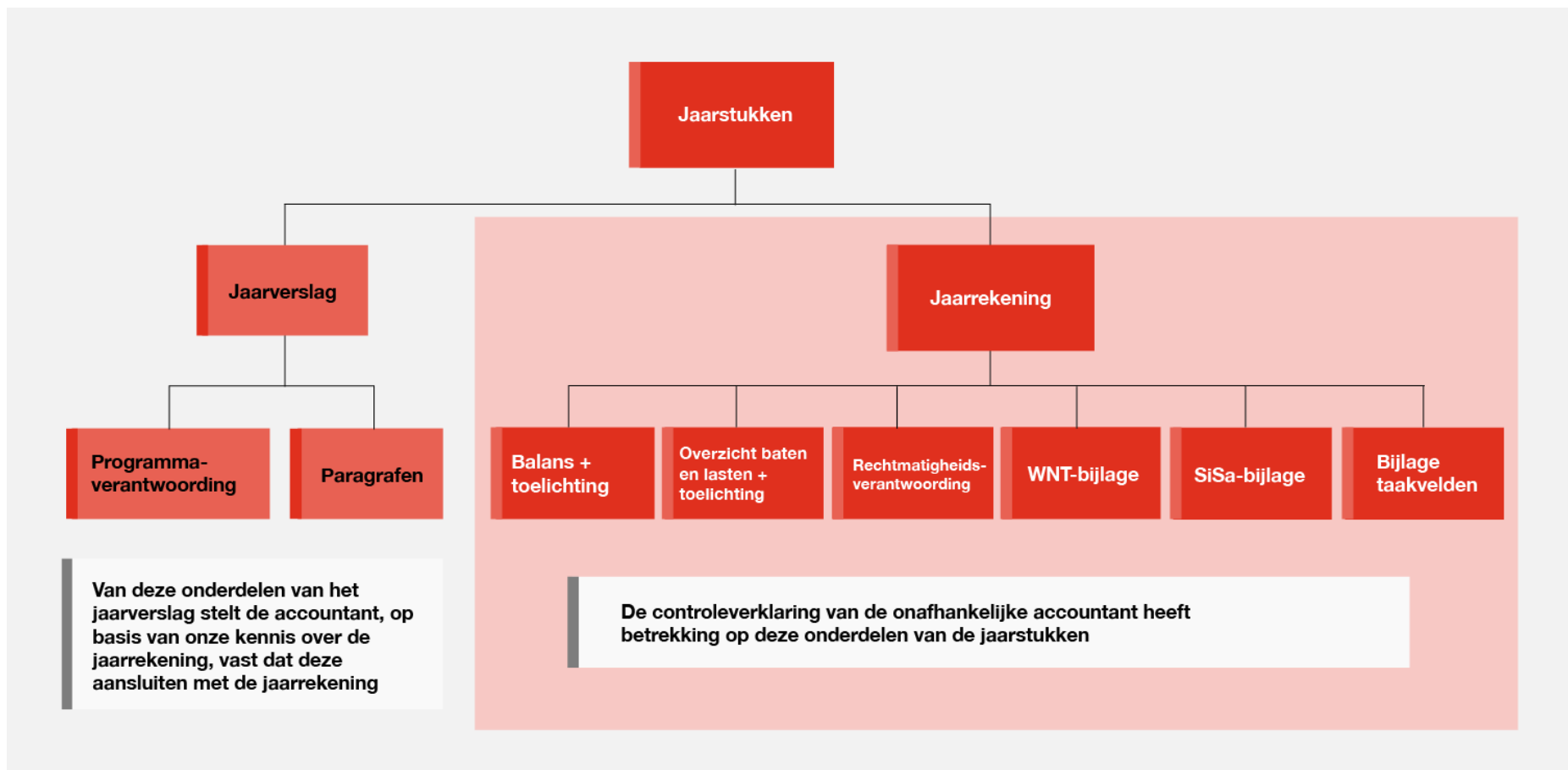
Ontwikkelingen

PwC-team

Inhoudsopgave

Jaarverslag en jaarrekening

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording ([BBV](#)), is de opbouw van de begroting en de jaarstukken identiek. Het uitgangspunt is: *de jaarrekening volgt de begroting*.

Begeleidende brief

Uw accountant

Planning-en-controlcyclus

De jaarstukken

Jaarverslag en jaarrekening

Wat staat er in het jaarverslag?

Wat staat er in de jaarrekening?

Wet- en regelgeving

Onze adviezen voor

Ontwikkelingen

PwC-team

Inhoudsopgave

Wat staat er in het jaarverslag?

Programmaverantwoording

In de programmaverantwoording wordt per programma door het college verantwoording afgelegd over de realisatie van de in de begroting opgenomen beleidsdoelstellingen. Over het algemeen gaat dit op basis van de vier W-vragen:

Niveau	Begroting	Jaarstukken	Uitwerking in
Effect	Wat willen we bereiken?	Wat hebben we bereikt?	Programma's
Output	Wat gaan we daarvoor presteren?	Wat hebben we gepresteerd?	Productgroepen Producten
Activiteiten	Wat gaan we daarvoor doen?	Wat hebben we gedaan?	Activiteiten
Input	Wat mag het kosten?	Wat heeft het gekost?	Budgetten en uren

Vaak zijn ook effect- of output-/prestatie-indicatoren bepaald in de begroting.

Jaarverslag

Paragrafen

De paragrafen geven inzicht in zeven relevante beleidsmatige aspecten:

- lokale heffingen;
- weerstandsvermogen en risicobeheersing;
- onderhoud kapitaalgoederen;
- financiering;
- bedrijfsvoering;
- verbonden partijen;
- grondbeleid.

Eventueel kunt u als gemeenteraad bij de begroting besluiten om aanvullende paragrafen toe te voegen. Zo zijn er gemeenten die ook een paragraaf subsidies hebben, of een paragraaf projecten.

In dit overdrachtsdocument komen we nog meer in detail terug op de [paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing](#) en de [paragraaf bedrijfsvoering](#).

- Begeleidende brief
- Uw accountant
- Planning-en-controlcyclus
- De jaarstukken
- Jaarverslag en jaarrekening
- Wat staat er in het jaarverslag?
- Wat staat er in de jaarrekening?**
- Wet- en regelgeving
- Onze adviezen voor
- Ontwikkelingen
- PwC-team
- Inhoudsopgave

Wat staat er in de jaarrekening?

Jaarrekening

Balans en de toelichting op de balans

Op de balans staan uw bezittingen (activa), uw schulden en uw eigen vermogen (schulden + eigen vermogen = passiva). De activa en passiva zijn altijd in evenwicht.

Overzicht baten en lasten en toelichting op het overzicht baten en lasten

Het overzicht baten en lasten bevat per (door de raad bij de begroting vastgesteld) programma de baten en lasten voor dat jaar. Let op: dit is wat anders dan ontvangsten en uitgaven! Baten en lasten worden **toegerekend** aan het jaar waarop ze betrekking hebben.

Incidentele baten en lasten

Om te bepalen of er in de begroting en meerjarenraming sprake is van structureel evenwicht, moet inzichtelijk gemaakt worden welke incidentele baten en lasten de begroting en meerjarenraming bevat. Op basis van artikel 19 van het BBV moet de toelichting op het overzicht van baten en lasten ten minste een overzicht van de geraamde incidentele baten en lasten per programma bevatten. Hierbij worden de belangrijkste posten per programma afzonderlijk gespecificeerd. In de jaarrekening wordt hierbij de realisatie opgenomen.

Bijlage Wet normering uit publieke middelen gefinancierde topinkomens (WNT)

In deze (verplichte) bijlage moet de bezoldiging van uw wettelijke aangewezen topfunctionarissen (griffier en gemeentesecretaris) opgenomen worden. Daarnaast moet ook de bezoldiging van overige functionarissen > €209.000 opgenomen worden.

Bijlage Single information, Single audit (SiSa)

U ontvangt gedurende het jaar van ministeries en provincies subsidies voor de uitvoering van projecten en wettelijke taken. Deze subsidies worden verantwoord via de SiSa-bijlage bij de jaarrekening.

Bijlage taakvelden

Gemeenten zijn verplicht de baten en lasten in de begroting en jaarrekening ook, verdeeld over circa 40 voorgeschreven taakvelden, te rapporteren. Dit heeft tot doel de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te vergroten.

Rechtmatigheidsverantwoording

Vanaf boekjaar 2022 wordt de rechtmatigheidsverantwoording onderdeel van de jaarrekening

Begeleidende brief

Uw accountant

Planning-en-controlcyclus

De jaarstukken

Jaarverslag en jaarrekening

Wat staat er in het jaarverslag?

Wat staat er in de jaarrekening?

Wet- en regelgeving

Onze adviezen voor

Ontwikkelingen

PwC-team

Inhoudsopgave

Wet- en regelgeving

Onderstaande tabel geeft op hoofdlijnen de toelichting op de van toepassing zijnde wet- en regelgeving gericht op de jaarstukken

Gemeentewet	In de Gemeentewet staan aanwijzingen voor: <ul style="list-style-type: none"> de gemeentefinanciën (er moet een begroting en jaarrekening zijn die door de raad wordt vastgesteld); de jaarrekening moet door een onafhankelijke accountant gecontroleerd worden.
Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado)	In dit besluit zijn aanwijzingen opgenomen voor de accountantscontrole, waaronder de maximale goedkeuringstolerantie voor de jaarrekening. De tolerantie is de omvang van het foutbedrag dat in de jaarrekening mag zitten zonder dat dit ons oordeel bij de jaarrekening beïnvloedt.
Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)	Het BBV bevat de verslaggevingsregels voor gemeenten: de regels voor het opstellen van uw begroting en jaarrekening.
Verordening ex. art. 212 Gemeentewet	Gemeentelijke verordening waarin het financieel beheer van de gemeente wordt geregeld.
Verordening ex. art. 213 Gemeentewet	Deze verordening wordt ook wel de controleverordening genoemd. Hierin wordt op gemeentelijk niveau geregeld hoe de controle wordt vormgegeven.
Verordening ex. art. 213a Gemeentewet	In deze verordening wordt opgenomen hoe binnen de gemeente de doelmatigheid van bestedingen wordt beheerst en verantwoord (bijvoorbeeld via collegeonderzoeken naar doelmatigheid).
Controleprotocol	Veel gemeenten stellen zelf een controleprotocol vast met aanwijzingen voor de accountant. Hierin wordt bijvoorbeeld beschreven vanaf welk bedrag de accountant bevindingen moet rapporteren en of u de goedkeuringstoleranties uit het Bado overneemt.

- Begeleidende brief
- Uw accountant
- Planning-en-controlcyclus
- De jaarstukken
- Onze adviezen voor**
 - het jaarverslag
 - de jaarrekening
 - specifieke onderwerpen
 - de auditcommissie
- Ontwikkelingen
- PwC-team
- Inhoudsopgave

Onze adviezen voor de behandeling van de jaarstukken

We benoemen onze adviezen om invulling te kunnen geven aan uw rol als raadslid bij het vaststellen van de jaarrekening.

04

- Begeleidende brief
- Uw accountant
- Planning-en-controlcyclus
- De jaarstukken
- Onze adviezen voor
het jaarverslag
- de jaarrekening
- specifieke onderwerpen
- de auditcommissie
- Ontwikkelingen
- PwC-team
- Inhoudsopgave

Onze adviezen voor het jaarverslag

Begin met de samenvatting

Het jaarverslag is omvangrijk. Begin daarom met het kennisnemen van de samenvatting. Hier staat de bestuurlijke en financiële hoofdlijn in beschreven.

Wij adviseren u te letten op:

- In hoeverre u de jaarstukken als instrument adequaat vindt qua toelichting, diepgang en onderwerpen.
- Of beleidsmatige en financiële afwijkingen voldoende geanalyseerd zijn op het meerjarige effect (en daarmee op de begroting van toekomstige jaren).

De realisatie van het beleid in het jaarverslag (de programmaverantwoording)

In het jaarverslag is de beleidsmatige realisatie over het afgelopen jaar opgenomen. Aandachtspunten voor u als raad zijn:

- Zijn afwijkingen geanalyseerd en goed toegelicht?
- Is er een duidelijke relatie gelegd tussen de beleidsmatige en financiële realisatie (bijvoorbeeld, als beleidsmatig niet alles is gerealiseerd, zijn de lasten dan ook lager dan begroot?).
- Is niet alleen benoemd welke prestaties geleverd zijn, maar juist ook welke effecten bereikt zijn?
- En zijn daar goede indicatoren voor opgenomen?

Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing

In deze paragraaf zijn de risico's beschreven, inclusief de beheersingsmaatregelen die het college heeft getroffen om deze risico's te ondervangen. Voor u als raad zijn de volgende zaken belangrijk:

- Past de risicobereidheid die uit deze paragraaf naar voren komt bij wat u als raad passend vindt voor de gemeente?
- Hoeveel weerstandscapaciteit (eigen vermogen en ruimte in de begroting) is beschikbaar om de risico's af te dekken?
- Zijn alle risico's in voldoende mate gekwantificeerd? En is duidelijk uitgewerkt hoe de risicoanalyse tot stand is gekomen?

Paragraaf bedrijfsvoering met de rechtmatigheidsbevindingen

Vanaf 2022 zal het college zelf in de jaarrekening verantwoording afleggen over de rechtmatigheid van de financiële transacties en balansposten. De toelichting van de rechtmatigheidsbevindingen wordt opgenomen in de paragraaf bedrijfsvoering. Neemt het college adequaat actie?

Daarnaast belangrijk voor de paragraaf bedrijfsvoering:

- Is de kaderstelling uitgewerkt in bijvoorbeeld de financiële verordening of de Nota bedrijfsvoering?
- Zijn niet-financiële onrechtmatigheden opgenomen en in voldoende mate toegelicht?
- Is de koppeling gemaakt met de Notitie paragraaf bedrijfsvoering van het BBV uit 2022 en de te nemen stappen gericht op de rechtmatigheidsverantwoording en geconstateerde afwijkingen?

- ☰ Begeleidende brief
- ✓ Uw accountant
- 💬 Planning-en-controlcyclus
- 👤 De jaarstukken
- 🌐 Onze adviezen voor het jaarverslag
- de jaarrekening**
- specifieke onderwerpen
- de auditcommissie
- 👁 Ontwikkelingen
- ↔ PwC-team
- ✓ Inhoudsopgave

De behandeling van de jaarrekening

Martine Koedijk heeft een [blog](#) geschreven met de vijf belangrijkste adviezen voor de behandeling van de jaarrekening

De vijf adviezen op een rij:

1. Leer voor de toekomst.
2. Focus op bereikte resultaten in plaats van verrichte activiteiten.
3. Verdiep u in de bevindingen van de accountant.
4. Beoordeel de financiële positie van de gemeente.
5. Bevraag het college op verbeteringen voor de interne beheersing.

U bent als raad eigenaar van het eigen vermogen

Het 'eigen vermogen' van de gemeente valt onder het budgetrecht van de raad. Het eigen vermogen is te onderscheiden in:

- Algemene reserve: vrij in te zetten eigen vermogen.
- Bestemmingsreserves: deze reserves zijn bestuurlijk (door u) geormerkt ter dekking van lopende en toekomstige lasten.

Voor u als raad is relevant om te begrijpen:

- Hoe de vermogenspositie zich ontwikkelt; dit zegt wat over het rendement van de gemeente.
- Of voor alle bestemmingsreserves daadwerkelijk nog een noodzaak bestaat om deze te beklemmen? Of kan het geld ergens anders voor worden ingezet?
- Sluiten de mutaties in de reserves aan met de achterliggende raadsbesluiten?
- Of het eigen vermogen adequaat is om de in de [paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing](#) gekwantificeerde risico's af te dekken.

Hoe financieel gezond is uw gemeente?

Hiervoor heeft het BBV een aantal financiële kengetallen ontwikkeld. U vindt ze in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing van de begroting en jaarstukken.

Op het [dashboard van de overheid](#) zijn de gemeentelijke kengetallen ook terug te vinden

Kengetallen	VNG-advies	Landelijk gemiddelde begroting 2022
Netto schuldquote <i>Dit cijfer geeft inzicht in het niveau van de gemeentelijk schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen</i>	<90% groen <130% oranje >130% rood	74%
Netto schuldquote gecorrigeerd <i>Via dit kengetal wordt duidelijk wat het aandeel is van de verstrekte leningen in de exploitatie.</i>	<90% groen <130% oranje >130% rood	67,7%
Solvabiliteit <i>Dit cijfer geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen.</i>	<20% rood >20% oranje >50% groen	30,3%
Grondexploitatie <i>Dit kengetal geeft de omvang van de grondexploitaties in een % van de totale baten weer.</i>	<20% groen <35% oranje >35% rood	7,1%
Belastingcapaciteit <i>Dit cijfer geeft inzicht in hoe de belastingdruk in de provincie zich verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde.</i>	<95% groen <105% oranje >105% rood	104,7%
Structurele exploitatieruimte <i>Dit cijfer helpt mee om te beoordelen welke structurele ruimte een provincie heeft om de eigen lasten te dragen.</i>	≥0% groen	0,2%

- Begeleidende brief
- Uw accountant
- Planning-en-controlcyclus
- De jaarstukken
- Onze adviezen voor
het jaarverslag
de jaarrekening
- specifieke onderwerpen**
- de auditcommissie
- Ontwikkelingen
- PwC-team
- Inhoudsopgave

Waar op te letten bij specifieke onderwerpen

Impact van Covid-19 op de jaarstukken

De jaarrekening 2021 is de tweede jaarrekening in de tijd van de coronapandemie. Covid-19 heeft daarmee ook in 2021 effect gehad op het gemeentelijke beleid en de financiën daarbij. Het is belangrijk om als raadslid inzicht te krijgen in hoeverre Covid-19 heeft gezorgd voor achterstanden of vertraging in de realisatie van beleidsdoelstellingen. Vraagt dit om nieuwe keuzes of moeten juist doelen bijgesteld worden? Aan de andere kant is er de impact op de financiën, denk aan de verwerking van de coronacompensatie van het Rijk en de actualisatie van de risicoanalyse in de paragraaf weerstandsvermogen. De gemeente zal specifieke maatregelen ook in 2021 hebben doorgezet; daarvan is het belangrijk dat de getrouwheid en rechtmatigheid geborgd is. Denk aan prestatielevering bij uitgaande subsidies, de toekenning van Tozo en het voldoen aan (Europese) aanbestedingsrichtlijnen.

Achterstallig onderhoud

Vanaf de jaarrekening 2021 is het verplicht om een voorziening voor achterstallig onderhoud op te nemen in de jaarrekening als er sprake is van kapitaalvernietiging en/of onveilige situaties. De toelichting over de staat van onderhoud wordt opgenomen in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen. De volgende vragen zijn hierbij relevant:

- Is de staat van het onderhoud adequaat toegelicht in de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen?
- Wordt een koppeling gemaakt met de door de raad vastgestelde kwaliteitsniveaus van kapitaalgoederen?
- Is de relatie met mogelijk de voorziening onderhoud wegen of riolering zichtbaar gemaakt?

Incidentele baten en lasten

In de toelichting op de jaarrekening is het verplicht een overzicht van incidentele baten en lasten op te nemen inclusief nadere duiding. De invulling van de begrippen is voor een deel vrij. Vragen waar u bij het doornemen van de incidentele baten en lasten aan kunt denken zijn:

- Zijn door het college in samenspraak met de raad de begrippen rondom incidentele en structurele lasten uitgewerkt?
- Welke normbedragen voor de toelichting zijn er afgesproken en komen deze bedragen ook terug in de jaarrekening?
- Is de toelichting per post duidelijk geformuleerd en sluit deze aan bij de toelichting in de programmaverantwoording?

Realisatie investeringsbegroting en beïnvloedbaarheid

Voor de realisatie van investeringen is de door de raad vastgestelde investeringsbegroting de basis. In de jaarrekening worden deze veelal op de balans onder de materiële vaste activa verwerkt. Het kan zijn dat de investeringen niet conform de begroting worden gerealiseerd. Het is belangrijk om te kunnen vaststellen wat de oorzaken hiervan zijn:

- Was de planning van de investeringen te ambitieus?
- Is de gemeente afhankelijk van derden en is de realisatie daarbij minder goed te beïnvloeden?

Realisatie bezuinigingen

Wanneer sprake is van een bezuinigingsopgave in de begroting, is het aan te bevelen om de realisatie van deze opgave op een specifieke plaats in de jaarrekening terug te laten komen. Het is belangrijk om te kunnen monitoren wat de status van de begrote bezuinigingen is in de realisatie van de jaarcijfers.

- Begeleidende brief
- Uw accountant
- Planning-en-controlcyclus
- De jaarstukken
- Onze adviezen voor
 - het jaarverslag
 - de jaarrekening
 - specifieke onderwerpen
- de auditcommissie**
- Ontwikkelingen
- PwC-team
- Inhoudsopgave

Rol en achtergrond van de auditcommissie

Op basis van de Gemeentewet is de gemeenteraad de opdrachtgever van de accountant. De gemeenteraad kan een auditcommissie (of auditcomité of rekeningcommissie) inrichten als gesprekspartner van de accountant. De commissie heeft de taak om contact te onderhouden met de accountant en de gehele gemeenteraad te adviseren over onderwerpen met betrekking tot de accountantscontrole.

In het document '[Waarde toevoegen in tijden van verandering](#)', een digitaal kompas voor auditcommissies, geven wij inzicht in belangrijke uitgangspunten en taken in de rol van auditcommissie. Het document is geschreven voor auditcommissies in het bedrijfsleven en heeft zeker raakvlakken met de rol van een auditcommissie bij een gemeente.

Het document bevat belangrijke handreikingen voor de rol als auditcommissielid van een gemeente. Denk hierbij aan:

- *best practices* voor nieuwe toezichtthema's;
- aandacht voor interne beheersing gegroeid;
- andersoortige vraagstukken en dilemma's als cyberbeveiliging, IT-systemen;
- duurzaam handelen;
- van *hard controls* naar *soft controls*.

Waarde toevoegen in
tijden van verandering
Een digitaal kompas voor auditcommissies

Herziene uitgave
december 2021

- Begeleidende brief
- Uw accountant
- Planning-en-controlcyclus
- De jaarstukken
- Onze adviezen voor
- Ontwikkelingen**
 - Rechtmatigheidsverantwoording
 - Fraude en continuïteit
 - Cyberbeveiliging
 - ESG
- PwC-team
- Inhoudsopgave

Ontwikkelingen

In dit onderdeel komen relevante ontwikkelingen terug die de gemeentelijke organisatie raken

05

Begeleidende brief

Uw accountant

Planning-en-controlcyclus

De jaarstukken

Onze adviezen voor

Ontwikkelingen

Rechtmatigheidsverantwoording

Fraude en continuïteit

Cyberbeveiliging

ESG

PwC-team

Inhoudsopgave

Rechtmatigheidsverantwoording

De rechtmatigheidsverantwoording als katalysator

Het college was altijd al verantwoordelijk voor het rechtmatig handelen van de gemeente. Maar in de nieuwe situatie – na de invoering van de rechtmatigheidsverantwoording over 2022 – neemt het de expliciete verantwoordelijkheid en legt het hierover in de jaarrekening verantwoording af aan de raad. De veelgehoorde term 'het moest van de accountant' zal hiermee hopelijk tot het verleden behoren. De kaderstellende en controlerende taak van de raad op de financiële rechtmatigheid van transacties krijgt hierdoor weer extra aandacht.

PwC heeft recent een blog gepubliceerd over '[De rol van de raad bij de rechtmatigheidsverantwoording](#)', waarin zes adviezen worden gegeven voor raadsleden. Deze adviezen zijn:

- Wees kritisch op de kaders.
- Wees helder over de gewenste rapportage door het college.
- Stimuleer om 2021 als pilotjaar te gebruiken (of ga na waarom dat voor 2021 niet is gedaan).
- Stimuleer de versterking van de interne beheersing.
- Stimuleer de verbreding van de interne beheersing.
- Benut de natuurlijke adviesfunctie van uw accountant.

'Zorg dat het 'in control statement' geen 'administratieve oplossing' wordt met alleen versterking van het bewustzijn, maar leidt tot daadwerkelijke verbreding van de beheersing naar andere aspecten met aanvullende maatregelen in de processen.'

Martine Koedijk PwC

criterium	Onderdeel van de verantwoording
Calculatiecriterium	Afgedekt door balans en overzicht van baten en lasten
Valueringscriterium	
Adresseringscriterium	
Volledigheidscriterium	
Aanvaardbaarheidscriterium	
Leveringscriterium	
Begrotingscriterium	Afgedekt door rechtmatigheidsverantwoording
Voorwaardencriterium	
M&O-criterium	

- Begeleidende brief
- Uw accountant
- Planning-en-controlcyclus
- De jaarstukken
- Onze adviezen voor
- Ontwikkelingen
- Rechtmatigheidsverantwoording
- Fraude en continuïteit**
- Cyberbeveiliging
- ESG
- PwC-team
- Inhoudsopgave

Fraude en continuïteit

Wat we van uw gemeente zouden mogen verwachten

De video hiernaast legt uit wat we zouden verwachten van een organisatie als een gemeente, waarin goed bestuur belangrijk is om fraude te voorkomen en op te sporen. De video belicht de verantwoordelijkheden van de organisatie en hoe u dit kunt aanpakken.

Aankomende wijzigingen in de controleverklaring van accountants ten aanzien van fraude

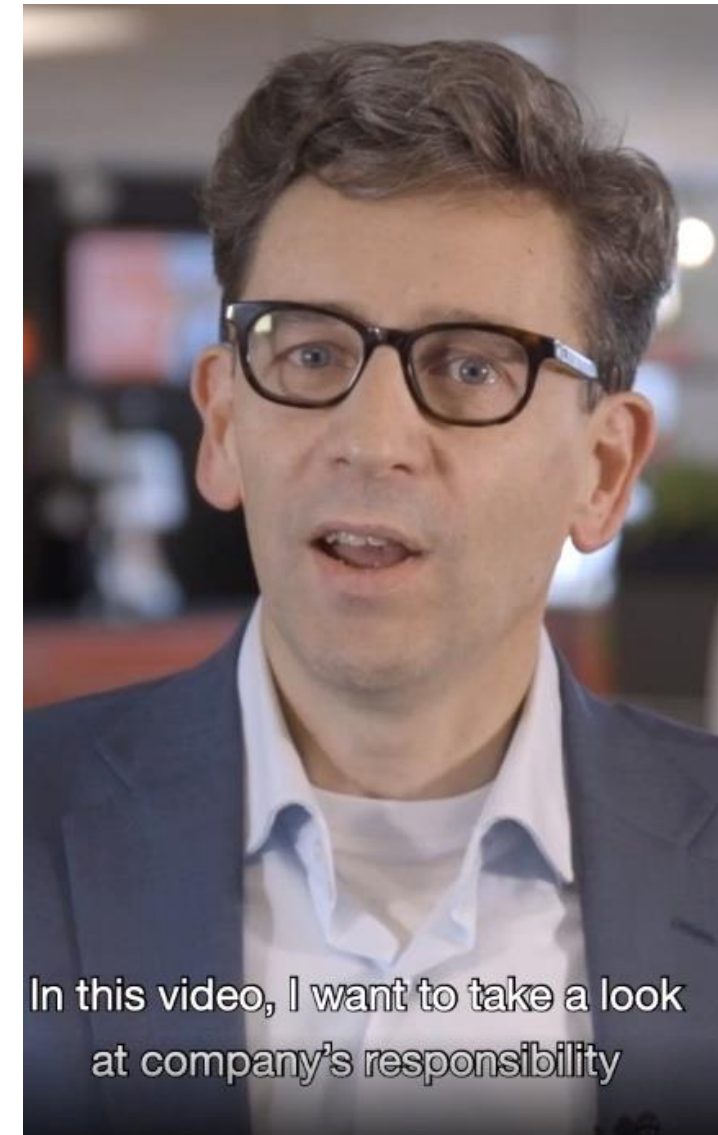
In september heeft de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants ('NBA') een consultatiedocument uitgebracht met voorgestelde wijzigingen in de door accountants vanaf het boekjaar 2022 te verstrekken controleverklaringen bij jaarrekeningen. Het betreft zowel wettelijke als vrijwillige controleopdrachten. De wijzigingen zien op de door de NBA, in afstemming met de door de minister van Financiën aangestelde kwartiermakers, verplichte uitgebreide rapportage door accountants over de uitgevoerde werkzaamheden ten aanzien van fraude en continuïteit. Deze wijzigingen zullen daarom ook van invloed zijn op de controleverklaring die wij vanaf 2022 bij de jaarrekening van gemeenten verstrekken en het is van belang dat wij hiervoor gezamenlijk de voorbereidingen treffen.

Wat gaat er veranderen in onze verklaring

Ten aanzien van fraude zullen wij op basis van de aangepaste standaard gaan rapporteren over de risico-inschatting, verrichte werkzaamheden en materiële bevindingen ten aanzien van fraude. Ten behoeve daarvan zullen we het fraudepreventieprogramma van de gemeente onderzoeken, waaronder:

- de implementatie van een gedragscode met ethische gedragsregels voor het creëren van een cultuur van eerlijkheid;
- de door het management uitgevoerde frauderisicoanalyse;
- de maatregelen van interne beheersing die getroffen zijn om specifieke frauderisico's af te dekken;
- de wijze waarop het management opvolging geeft aan meldingen van klokkenluiders of andere signalen van fraude;
- het opstellen van een redresplan en uitvoeren en monitoren van de acties.

Wij adviseren u te beoordelen wat de kwaliteit is van het fraudepreventieprogramma en, indien nodig, tijdig maatregelen te treffen om de kwaliteit van dit programma te verbeteren. Wij adviseren u om met het college kaders op te stellen over rapportage van bevindingen in de risicoparagraaf en in de paragraaf bedrijfsvoering.

In this video, I want to take a look at company's responsibility

- Begeleidende brief
- Uw accountant
- Planning-en-controlcyclus
- De jaarstukken
- Onze adviezen voor
- Ontwikkelingen
- Rechtmatigheidsverantwoording
- Fraude en continuïteit
- Cyberbeveiliging**
- ESG
- PwC-team
- Inhoudsopgave

Cyberbeveiliging

Nieuwe digitale kwetsbaarheden, veroorzaakt door toenemende digitalisering. Hoe gaat de gemeente om met het risico van cybercriminaliteit?

Het effect van cyberbeveiliging op uw gemeente wordt steeds belangrijker. Is er binnen de gemeente een proces ingericht voor het beoordelen en identificeren van risicofactoren voor cyberveiligheid? Denk hierbij aan het toepassen van specifieke cyberbeveiligingswetten, het bestaan van contractuele verplichtingen met betrekking tot cyberbeveiliging of het feit dat u zeer gevoelige persoonsgegevens verwerkt (AVG).

Het artikel over [betrokkenheid van bestuurders bij cybersecurity](#) en het artikel [belang van baseline informatiebeveiliging](#) geven meer achtergrondinformatie.

Als een basis voor het beheersen van cybersecurityrisico's vragen we aandacht voor:

- Heeft de gemeente een organisatiebrede risico-assessment ten aanzien van cybersecurity.
- Het beleggen van rollen en verantwoordelijkheden ten aanzien van cybersecurity (onder andere CISO, teamleider gegevensbescherming) in de organisatie inclusief een directe communicatie- en rapportagelijijn richting het college.
- Een procedure voor het melden en oplossen van (beveiligings)incidenten die actief bij de medewerkers onder de aandacht wordt gebracht;

In de praktijk zijn we de volgende specifieke risicogebieden:

- Cybercriminelen ontwikkelen methodes om bankrekeningnummers of andere kritische leveranciersgegevens te wijzigen door zich, door middel van phishing, voor te doen als geautoriseerde medewerkers van leveranciers.
- Bij leveranciersgegevens gebruiken cybercriminelen methodes waarbij frauduleuze verzoeken voor overboekingen worden gedaan met betrekking tot zakelijke transacties en leveranciersbetalingen.
- *Intrusion attacks* (onder andere ransomware) vinden steeds vaker plaats, waardoor organisaties geen toegang meer hebben tot hun kritieke infrastructuur en (persoons)gegevens.
- Cyber- en ransomwareaanvallen maken gebruik van bekende beveiligingsproblemen die leiden tot manipulatie of verwijderen van gegevens of het beïnvloeden van beschikbaarheid van systemen.
- Gebrek aan effectieve back-up- en herstelprocedures kunnen als gevolg hebben dat systemen niet meer hersteld kunnen worden wanneer systemen onbruikbaar zijn geworden (bijvoorbeeld door een ransomwareaanval).

- Begeleidende brief
- Uw accountant
- Planning-en-controlcyclus
- De jaarstukken
- Onze adviezen voor
- Ontwikkelingen
- Rechtmatigheidsverantwoording
- Fraude en continuïteit
- Cyberbeveiliging
- ESG**
- PwC-team
- Inhoudsopgave

ESG en duurzaamheid

ESG-ontwikkeling

De afgelopen periode is de aandacht voor de klimaatverandering en duurzaamheid en de rol van bedrijven daarin volop in het nieuws. Steeds meer bedrijven betrekken in hun besluitvorming de gevolgen voor het klimaat en de mens.

ESG-rapportage

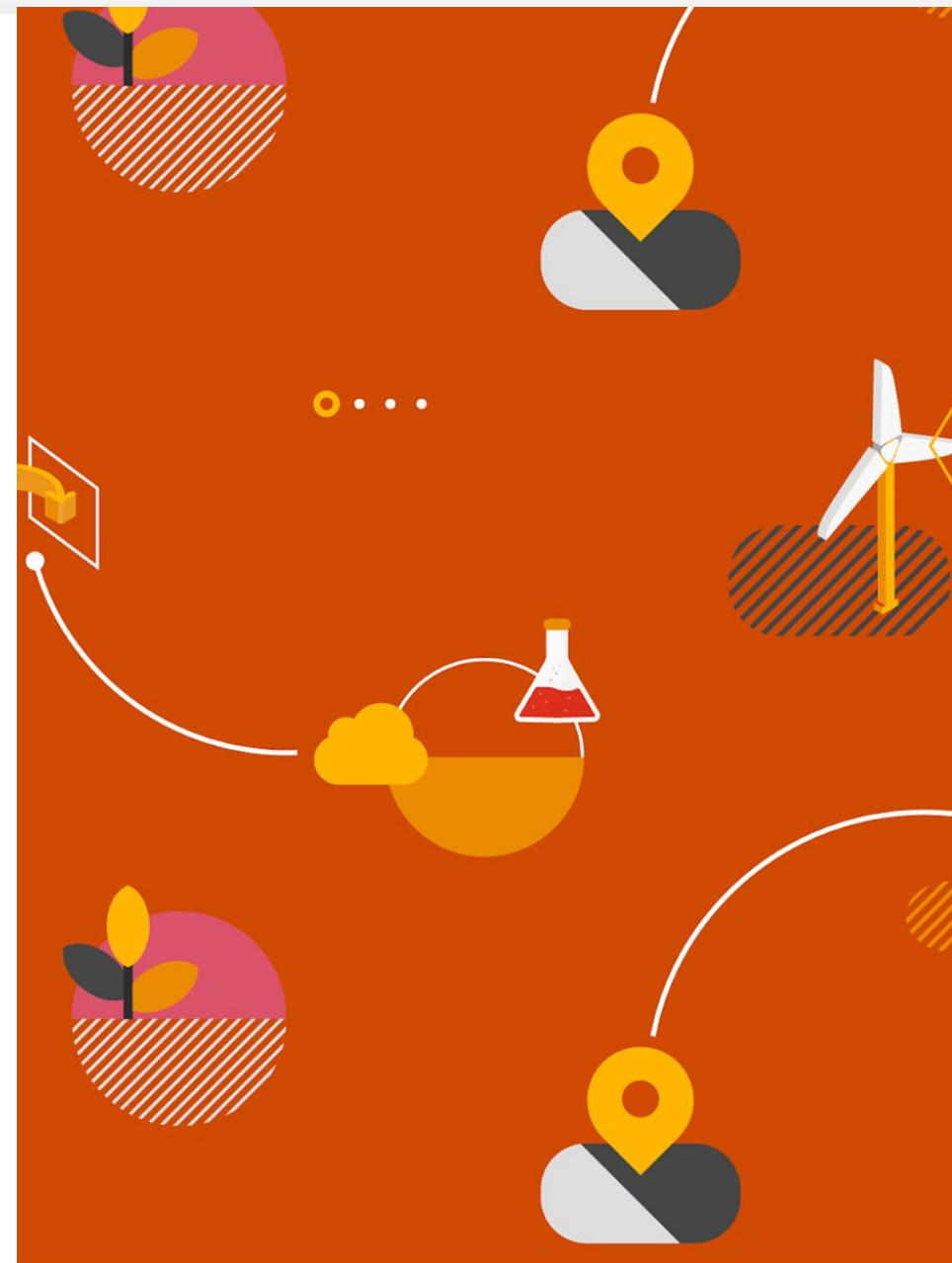
Voor het bedrijfsleven heeft de Europese Commissie op 21 april 2021 de voorgestelde Corporate Sustainability Reporting Directive ('CSRD') aangenomen. De geplande wijzigingen in de bestaande wetgeving zijn bedoeld om meer transparantie te bieden op het gebied van duurzaamheid en moeten leiden tot regelgeving die – op termijn – duurzaamheidsrapportage op één lijn zal brengen met financiële rapportage. De eisen van de Europese Unie (EU) inzake duurzaamheidsverslaggeving zullen worden uitgebreid tot alle grote ondernemingen en beursgenoteerde ondernemingen.

Nederlandse context

In de Nederlandse context hebben gemeenten en provincies voor de realisatie van deze duurzaamheidsdoelstellingen een belangrijke rol, die de komende jaren zeker zal toenemen (vooral door de klimaatverandering).

Lokale overheden

De impact van gemeenten en provincie op het realiseren van de klimaatdoelstellingen verdient het om zichtbaar te zijn, zowel qua resultaten als de kosten en investeringen. Voor het bedrijfsleven heeft de Europese Commissie op 21 april 2021 de voorgestelde CSRD aangenomen. Voor lokale overheden zijn nog geen specifieke verslaggevingsafspraken gemaakt. Lees daar meer over in ons [artikel](#). Wel zijn voor gemeenten [indicatoren](#) vastgesteld.

- Begeleidende brief
- Uw accountant
- Planning-en-controlcyclus
- De jaarstukken
- Onze adviezen voor
- Ontwikkelingen
- PwC-team**
- Inhoudsopgave

Maak kennis met het PwC-controleteam

Dorus van Boxtel

Eindverantwoordelijk accountant

 Eindhoven

 +31 612 40 57 09

 dorus.van.boxtel@pwc.com

Annemarie Kros

Senior Manager

 Eindhoven

 +31 610 81 91 03

 annemarie.kros@pwc.com

➤ Wilt u op de hoogte blijven via onze nieuwsbrieven? U kunt zich dan [hier](#) aanmelden.

- Begeleidende brief
- Uw accountant
- Planning-en-controlcyclus
- De jaarstukken
- Onze adviezen voor
- Ontwikkelingen
- PwC-team
- Inhoudsopgave**

Inhoudsopgave

Begeleidende brief	1	Rechtmatigheidsverantwoording	19
Uw accountant	2	Fraude en continuïteit	20
Onze rol als uw accountant	3	Cyberbeveiliging	21
Vragen voor de accountant	4	ESG	22
Producten van de accountant	5	PwC-team	23
Planning-en-controlcyclus	6	Inhoudsopgave	24
Inrichting P&C	7		
De jaarstukken	8		
Jaarverslag en jaarrekening	9		
Wat staat er in het jaarverslag?	10		
Wat staat er in de jaarrekening?	11		
Wet- en regelgeving	12		
Onze adviezen voor	13		
het jaarverslag	14		
de jaarrekening	15		
specifieke onderwerpen	16		
de auditcommissie	17		
Ontwikkelingen	18		